

Lausunto

31.03.2021

Asia: VN/9732/2019

STM065:00/2019 Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle laeiksi sairausvakuutuslain, työsopimuslain ja varhaiskasvatuslain muuttamisesta sekä niihin liittyviksi laeiksi

Yleiset kommentit uudistuksesta ja esitysluonnokseen sisältyvistä ehdotuksista

- **yleiset huomiot ehdotetuista vanhempainpäiväraahajärjestelmän muutoksista**

Perhevapaaudistuksessa on useita parannuksia nykytilanteeseen. Uudistuksella pyritään vahvistamaan ajatusta tasa-arvoisesta vanhemmuudesta ja molempien vanhempien yhtäläisestä oikeudesta käyttää vanhempainvapaita ja -rahaa.

Kiintiöidyt vanhempainvapaa- ja vanhempainrahajaksot edellyttävät vanhemmilta aktiivista keskustelua siitä, kuinka lapsen hoitovastuuta jaetaan. Vanhempainliitto pitää hyvänä sitä, että kiintiöidyllä vanhempainvapailta ja -rahoilla pyritään vaikuttamaan yhteiskunnassa vallitseviin mielikuviin ja käsityksiin vanhemmuudesta ja työnjaosta sukupuolten kesken. Kiintiöt välittävät myös tärkeää viestiä työelämään siitä, että vanhempainvapaa kuuluu yhtä lailla izeille ja heillä on yhtäläinen mahdollisuus jäädä pidemmille perhevapaille. Samalla se mahdollisesti vähentää äitien pitkien vapaiden osuutta, joilla on saattanut olla kielteistä vaikutusta naisten työuriin.

Hyvää perhevapaaudistuksessa on valintojen ja joustojen lisääntyminen. Perheet voivat entistä paremmin muovata perhevapaa-ajasta omaan tilanteeseen parhaiten sopivan vaihtoehdon. Perhevapaiden aiempaa joustavammalla käytöllä helpotetaan työn ja perheen yhteensovittamista. Perhevapaaudistus huomioi monimuotoiset perheet ja erilaiset perhetilanteet huomattavasti aikaisempaa paremmin.

- **kommentit raskaus- ja erityisraskausrahaa koskevista ehdotuksista ja perusteluista**

Uudistuksessa raskausrahan käyttö joustavoituu siten, että työnantaja ja työntekijä voivat sopia raskausrahan myöhentämisestä ja sen voi aloittaa viimeistään 14 vrk ennen laskettua aikaa. Muutos on merkittävä nykytilanteeseen (30-50 vrk.) verrattuna. Joustavoittaminen voi olla hyvä asia, koska se sallii yksilöllisen tilanteen ja työn kuormittavuuden paremman huomioimisen, mutta käänttöpuolena voi olla se, että työntekijä sinnittelee työssään liian pitkään esimerkiksi rekrytointivaikeuksien vuoksi. Muutos asettaa työnantajalle erityisen velvollisuuden huolehtia raskaana olevan työntekijän jaksamisesta.

Hallituksen esitysluonnoksessa ehdotetaan, että jatkossa lapsen kuoleman yhteydessä raskaana olevalla ja synnyttävällä vanhemmalla oikeus raskaus- ja vanhempainrahaan lyhentyisi nykyisestä 105 arkipäivästä 84 arkipäivään. Vanhempainliitto ei kannata tätä muutosta. Muutos kohdistuisi perheisiin, jotka ovat kohdanneet erittäin traumaattisen tilanteen.

- **kommentit vanhempainrahaa koskevista ehdotuksista ja perusteluista**

Vanhempainliitto pitää hyvänä sitä, että vanhempainrahapäivien käyttämisestä tulisi jatkossa joustavampaa. Ehdotuksessa vanhempainraha muodostuisi erityisraskausrahasta, raskausrahasta ja vanhempainrahasta. Vanhempainrahakausi olisi 320 arkipäivää yhden lapsen osalta. Mikäli lapsella on kaksi vanhempainrahaan oikeutettua vanhempaa, olisi molemmilla vanhemmilla oikeus puoleen vanhempainrahapäivistä eli 160 vanhempainrahapäivään. Vanhempi voisi luovuttaa omasta kiintiöstään enintään 63 päivää toisen vanhemman tai puolisonsa käytettäväksi. Lisää joustoa tuo se, että vanhempainrahaa voisi käyttää perheen toivomina ajankohtina siihen saakka, kunnes lapsi täyttää kaksi vuotta tai adoptiolapsen hoitoon ottamisesta on kulunut kaksi vuotta.

Vanhempainliitto huomauttaa, että osittaista vanhempainvapaata koskevat säädökset eivät kannusta osa-aikaiseen työntekoon, sillä osittainen vanhempainvapaa kuluttaisi päivärahopäiviä kuten kokoaikainen vapaa. Koska etuus käytännössä pieneni, osittainen vanhempainvapaa tulisi olemaan vähän käytetty, vaikka se toisi kaivattua joustoa perhevapaiden käyttöön.

- **kommentit muita sairausvakuutuslakiin ehdotettuja muutoksia koskien**

-

Laki lasten kotihoidon ja yksityisen hoidon tuesta annetun lain muuttamisesta

- **kommentit ehdotetuista muutoksista ja niiden perusteluista lasten kotihoidon ja yksityisen hoidon tuesta annettuun lakiin**

Suomen Vanhempainliitto kannattaa muutosta, jonka mukaan kotihoidon tukea voitaisiin maksaa jo ennen varhaiskasvatukseen oikeutettua ikää. Muutos tukee vanhempainrahapäivien jaksottamisen mahdollisuutta ja perheelle parhaiten sopivan valinnan tekemistä.

Muita etuuslakeja koskevat muutosehdotukset

- **kommentit ehdotetuista muutoksista ja niiden perusteluista muihin etuuslakeihin**

-

Laki varhaiskasvatuslain ja varhaiskasvatuksen asiakasmaksuja koskevan lain muuttamisesta

- **kommentit ehdotetuista muutoksista ja niiden perusteluista varhaiskasvatuslakiin ja varhaiskasvatuksen asiakasmaksuista annettuun lakiin**

Varhaiskasvatuslakia ehdotetaan muutettavaksi niin, että oikeus varhaiskasvatukseen alkaisi sen kalenterikuukauden alussa, jona lapsi täyttää yhdeksän kuukautta. Varhaiskasvatuspaikan voisi saada jo ennen yhdeksän kuukauden ikää, jos se arvioidaan tarpeelliseksi esimerkiksi vanhemman työllistymisen vuoksi.

Varhaiskasvatuslakia ehdotetaan muutettavaksi siten, että oikeus samaan varhaiskasvatuspaikkaan säilyisi, vaikka lapsi on poissa varhaiskasvatuksesta sinä aikana, jona lapsen hoidosta maksetaan sairausvakuutuslain mukaista vanhempainrahaa, mikäli poissaolo kestää katkeamattomasti enintään 13 viikkoa ja se on ennalta ilmoitettu. Saman varhaiskasvatuspaikan säilyminen on hyvin tärkeää lapsen edun ja ihmissuhteisiin kiinnittymisen kannalta. Sillä on tärkeä merkitys myös perheen arjen sujumisen kannalta.

Vanhempainvapaiden ja varhaiskasvatuspalveluiden joustavuus on tärkeää perheiden näkökulmasta. Asiakasmaksulain muutoksella pyritään tukemaan vanhempainvapaiden käytön joustavoittamista. Jouston ohella suunnitelmallisuus on tärkeää. On tärkeää, että varhaiskasvatuksen tavoitteet ja henkilömitoitukset pystytään toteuttamaan, vaikka järjestelmä on aikaisempaa joustavampi. Varhaiskasvatuksen laadusta on edelleen huolehdittava, sillä varhaiskasvatuksen laadulla on suuri merkitys vanhemmille heidän pohtiessaan omalle perheelleen sopivinta tapaa ratkaista työn ja vanhemmuuden yhteensovittaminen.

Laki työsopimuslain ja laki merimiesten työsopimuslain muuttamisesta

- **kommentit ehdotetuista muutoksista ja niiden perusteluista työsopimuslakiin ja laki merimiesten työsopimuslakiin**

Perhevapaa uudistukseen liittyvä työelämän tasapainodirektiivin käyttöönotto on hyvä uudistus, jonka avulla voidaan edistää työn ja omaishoidon yhteensovittamista.

Laki vuosilomalain ja laki merimiesten vuosilomalain muuttamisesta

- **kommentit ehdotetuista muutoksista ja niiden perusteluista vuosilomalakiin ja merimiesten vuosilomalakiin**

-

Liitelait (lakiehdotukset 18-29)

- **kommentit ehdotetuista muutoksista ja niiden perusteluista liitelakeihin**

-

Vaikutusten arviointi

- **Taloudelliset vaikutukset**

-

- **Vaikutukset julkiseen talouteen**

-

- **Vaikutukset kotitalouksiin**

Muutokset kotitalouksien kannalta ovat positiivisia. Ehdotettu vanhempainrahopäivien kokonaismäärän lisäys kasvattaa päivärahajaksoa noin kahdella kuukaudella nykyisestä. Uudistuksella pyritään entistä tasaisempaan hoitovastuun jakautumiseen, mutta koska perheiden tilanteet vaihtelevat, on hyvä, että vanhemmat voivat jakaa vanhempainrahopäiviä keskenään luovuttamalla niitä toiselle. Perheet voivat muovata joustojen puitteissa itselleen mahdollisimman hyvin sopivan mallin. Myös mahdollisuus kotihoidontuen käyttämiseen ja yksityisen hoidon tukeen säilytetään.

Esityksen mukaan vanhempainvapaalla voi olla yhtäjaksoisesti enintään 13 viikkoa lapsen säilyttäessä saman varhaiskasvatuspaikan. Pienen lapsen kokonaishyvinvoinnin kannalta on tärkeää, että hän pystyy palaamaan samaan tuttuun varhaiskasvatuspaikkaan, vaikka perhe käyttäisikin vanhempainrahakausia osissa.

- **Vaikutukset yrityksiin**

Työnantajan kannalta on tärkeää, että vanhempainvapaan käyttö on tiedossa hyvissä ajoin, jotta sijaisuuden täyttäminen on mahdollista.

Kun joustot lisääntyvät, se vaatii lisää joustavuutta myös yrityksiltä ja heidän henkilöstöpolitiikaltaan.

Vaikutukset viranomaisten toimintaan

Vanhempainpäivärahojen käytön joustavoittamisen myötä vanhempainrahaa haettaisiin lyhyemmissä jaksoissa ja useammin, tämä tulee lisäämään viranomaisten työtä.

- **Muut yhteiskunnalliset vaikutukset**

-

- **Vaikutukset lapsiin ja perheisiin**

Hallituksen esityksessä on yhdistetty vaikutukset lapsiin ja perheisiin. Seurauksena voi olla se, että lapsiin kohdistuvat vaikutukset jäävät osittain muiden vaikutusten varjoon. Vanhempainliitto kannattaa erillisen lapsivaikutusten arvioinnin toteuttamista.

- **Vaikutukset sukupuolten tasa-arvoon**

Perhevapaauudistuksessa välitetään viestiä tasa-arvoisesta vanhemmuudesta ja vanhempien yhteisestä vastuusta lapsen hoivassa. Nähtäväksi jää, miten hoivavastuu todellisuudessa jakautuu. Edellytykset entistä tasapuolisemmalle jakautumiselle ovat hyvät.

On tärkeää, että molemmat vanhemmat pitävät vapaita erikseen, jolloin itsenäinen vastuunotto lapsesta lisääntyy. Tutkimuksen mukaan isien perhevapaiden käyttö on yhteydessä tasaisempaan lastenhoidon ja kotitöiden jakoon myös vapaan jälkeen.

Esityksessä arvioidaan, että naisten kokema syrjintä työmarkkinoilla vähenisi uuden perhevapaamallin käyttöönoton myötä. Todennäköistä on myös se, että naisten lyhyemmällä perhevapailla on positiivinen vaikutus naisten ura- ja palkkakehitykseen kuten myös eläkekertymään.

- **Vaikutukset yhdenvertaisuuteen**

Perhevapaaudistus huomioi aikaisempaa paremmin erilaiset perhemuodot. Uudistus mahdollistaa saman verran vanhempainrahapäiviä lasta kohden riippumatta siitä, onko lapsella yksi vai kaksi vanhempaa ja mitä sukupuolta he ovat. Lisäksi perhevapaaudistuksessa käytetään sukupuolineutraalia terminologiaa.

Varhaiskasvatuspaikan säilyminen vanhempainrahan maksamisen aikana koski sekä kunnallista että yksityiseen hoitoon tukeen oikeuttavaa ja palvelusetelillä järjestettyä varhaiskasvatusta. Sen sijaan asiakasmaksulain 9 §:n mukainen maksuton poissaolo vanhempainrahapäivien aikana koski vain kunnallista varhaiskasvatusta. Yksityiselle palvelunantajalle maksuvapauden myöntäminen voi olla hankalaa, koska poissaolevan lapsen tilalle on hankalaa ottaa toista lasta, erityisen vaikea tällainen tilanne on yksityiselle perhepäivähoitajalle. Valitessaan lapselle varhaiskasvatuspaikkaa vanhemmille tulee kertoa tästä erosta palveluiden välillä. Tällä seikalla voi olla vaikutusta perheiden varhaiskasvatuspaikan valintaan kunnallista palvelua suosivasti.

○ **Vaikutukset työllisyyteen ja työelämään**

-

- **Onko jokin olennainen vaikutus jäänyt esityksessä arvioimatta tai liian vähälle arvoinnille? Jos on, niin mikä?**

-

Hallituksen esityksen toimeenpano ja seuranta

- **kommentit liittyen uudistuksen toimeenpanoon ja seurantaan**

Uudistuksen yhteydessä on tärkeä tiedottaa vanhempia sekä antaa tarvittaessa neuvontaa neuvoloiden ja kelan toimesta. Erityistä huomiota on kiinnitettävä eri kieli- ja kulttuuritaustaisiin perheisiin. Myös varhaiskasvatuspalveluiden tulee tietää keskeiset perhevapaaudistuksesta aiheutuvat muutokset. Seuranta perhevapaiden käytöstä tulee aloittaa heti toimeenpanon jälkeen, jolloin päästään viipymättä arvioimaan uudistuksen tavoitteiden toteutumista.

Muut mahdolliset kommentit

-

Korhonen Merja
Suomen Vanhempainliitto ry, Finlands Föräldraförbund rf